

ปราชญ์เกษตร ของแผ่นดิน ประจำปี 2569

นางราตรี บัวพันธ์
สาขาปราชญ์เกษตร
เศรษฐกิจพอเพียง

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ
สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น

นายบุญส่ง นับทอง
สาขาปราชญ์เกษตร
ผู้นำชุมชนและเครือข่าย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นสมควรให้การยกย่องและเชิดชูเกียรติ แก่ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเกษตรในสาขาต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณความดี มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ สมควรเป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จึงกำหนดให้มีการสรรหาและแต่งตั้งบุคคลให้เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน จำนวน 4 สาขา ประกอบด้วย ปราชญ์เกษตรผู้ทรงภูมิปัญญาและมีคุณูปการต่อภาคการเกษตรไทย ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ปราชญ์เกษตรดีเด่นและปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชน และเครือข่าย โดยได้เข้ารับพระราชทานโล่รางวัล พร้อมเงินทุนเกียรติยศ (เงินรางวัล) และสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และความสามารถสู่สังคม

ในปี พ.ศ. 2569 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ทำการสรรหาและแต่งตั้ง บุคคลให้เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดินใน 3 สาขา ประกอบด้วย นางราตรี บัวพันธ์ เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง นายพรหมพิริยะ สอนศิริ เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น และนายบุญส่ง นับทอง เป็นปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน สำนักงาน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำหนังสือ “ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ประจำปี 2569” โดยได้รวบรวมข้อมูลประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต การประกอบ อาชีพ ผลงานที่สร้างคุณประโยชน์ การขยายผลงานและองค์ความรู้ที่โดดเด่นของ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดินแต่ละท่าน เพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการ ดำรงตนและการประกอบอาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แก่ผู้ที่สนใจทั่วไป คณะผู้จัดทำได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากผู้เกี่ยวข้องในการสนับสนุนข้อมูลและ อำนาจความสะดวกในการสรรหาปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน ในปี พ.ศ. 2569 ให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน

กรกฎาคม 2569

นางราตรี บัวพนัส

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง

นางราตรี บัวพนัส

อายุ 54 ปี
การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6
สถานภาพ สมรส
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 233 บ้านดงมัน หมู่ที่ 3 ตำบลจันเสน
อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ 60260
โทรศัพท์ 08-5382-5707
อาชีพ เกษตรกร

รางวัล หรือประกาศเกียรติคุณที่ได้รับ

- ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี 2569
- เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประจำปี 2568
- รางวัลชนะเลิศ หมอดินอาสาดีเด่น ประจำปี 2568
กรมพัฒนาที่ดิน

ชีวิตที่พอเพียง

นางราตรี บัวพนัส มีประสบการณ์ในการทำงานภาคเกษตร 34 ปี เป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลา 22 ปี และเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้เป็นระยะเวลา 10 ปี โดยประกอบอาชีพทำนามาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย จนมาถึงรุ่นพ่อแม่ มีวิถีชีวิตการทำงานมาตั้งแต่สมัยเด็ก

ในการทำนาประสบปัญหาหน้าท่วม ภัยแล้ง และปัญหาโรคระบาด โดยจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ ตรวจพบเป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาวและสารพิษตกค้างในเลือดสูงจากการใช้สารเคมี หลังจากนั้นจึงได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิต พร้อมทั้งได้ศึกษาค้นหาพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 9 ที่กล่าวว่ากินอาหารให้เป็นยา จึงเริ่มจากการรักษาสุขภาพของตนเอง ปรับเปลี่ยนมาปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก กินพืชสมุนไพรจนรักษาโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวและสารพิษตกค้างในเลือดจนหายได้ จึงเลิกใช้สารเคมีหันมาทำเกษตรอินทรีย์ แต่เป็นการลองผิด ลองถูก ซึ่งยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จนกระทั่งได้มีโอกาสเข้าฝึกอบรมกับสถานีพัฒนาที่ดินนครสวรรค์ และฝึกอบรมโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9

อีกทั้งได้ศึกษาดูงานที่มูลนิธิชัยพัฒนา จึงทำให้เข้าใจและรู้จักคำว่า“พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น” และได้ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่ จำนวน 60 ไร่ มีกิจกรรมทั้งด้านพืช ด้านประมง และด้านปศุสัตว์ โดยนำแนวคิด โคก หนองนา และเกษตรทฤษฎีใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างคุ้มค่าและมีความยั่งยืน จึงออกแบบภูมิทัศน์ให้มีทั้งพื้นที่สูงและพื้นที่ต่ำภายในแปลงเดียวกัน เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อกัน และสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ ได้ออกแบบพื้นที่เป็น 3 ส่วน คือ 1. โคก (พื้นที่สูง) ปลูกไม้ยืนต้น พืชสวน และ

ที่อยู่อาศัย 2. หนอง (พื้นที่ลุ่ม) สำหรับกักเก็บน้ำ เช่น สระน้ำ ตันธาร 3. นา (พื้นที่ราบ) ทำเกษตรแบบผสมผสาน เช่น ปลูกข้าว ไม้ผล พืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร เลี้ยงปลา และเลี้ยงไก่ เน้นปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับภูมิศาสตร์ของตน ขุดโคกและหนองให้มีขนาดลึกหรือตื้นตามความเหมาะสมกับพื้นที่ ทำร่องแยกน้ำ (ร่องน้ำหลัก - ร่องน้ำไส้) เพื่อจัดระบบระบายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกักเก็บน้ำเพื่อใช้ได้ตลอดปี พร้อมทั้งมีการจัดบันทึกข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การจดบัญชีรายรับ/รายจ่ายผลผลิตในแปลง การทำบัญชีต้นทุนการทำนา และบัญชีครัวเรือน

ผลงานสร้างคุณประโยชน์

นางราตรี บัวพนัส ได้นำความรู้และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริงสร้างสรรค์องค์ความรู้และผลงานด้านการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต ดังนี้ 1. แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรม ด้วยการปลูกปอเทืองเพื่อปรับปรุงดินร่วมกับการใช้น้ำหมักชีวภาพ และการตรวจวิเคราะห์ดินเพื่อใส่ปุ๋ยตาม

ค่าวิเคราะห์ดิน ทำให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเป็น 1,150 – 1,250 กิโลกรัม/ไร่ หรือคิดเป็น 20 – 30 % (จากเดิมผลผลิตข้าวประมาณ 800 - 1,000 กิโลกรัม/ไร่) สามารถลดต้นทุนได้ 58 % และมีรายได้เพิ่มขึ้น 1,444 % 2. การผลิตสารควบคุมแมลงศัตรูพืชโดยใช้สารเร่งซูปเปอร์ พด.7 3. การขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาจากผลิตภัณฑ์สารเร่งซูปเปอร์ พด.14 4. นวัตกรรมเก็บรักษาเชื้อจุลินทรีย์ พด.14 ในรูปแบบแห้ง สามารถเก็บรักษาเชื้อได้นานถึง 6 เดือน โดยไม่ต้องเก็บในตู้เย็นและยังคงมีประสิทธิภาพในการใช้ควบคุมยับยั้งโรคพืชในข้าวและพืชผัก 5. ผลิตน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง อาทิ น้ำหมักจากหญ้าเนเปียร์ เพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยยูเรีย พบว่าพืชผักมีการเจริญเติบโตดีขึ้นและใบมีสีเขียวสด น้ำหมักสับปะรด เพื่อช่วยย่อยสลายฟางข้าวและวัชพืช โดยไม่ต้องเผาตอซังฟางข้าว และน้ำหมักมูลค่างควา ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของพืชและช่วยระบายน้ำได้ดี ทั้งนี้ยังมีกิจกรรม การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก คือ 1. การทำนาข้าวแบบเปียกสลับแห้ง เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการน้ำของข้าวในแต่ละระยะการเจริญเติบโต 2. การไม่เผาตอซังข้าว ใช้วิธีไถกลบตอซัง เพื่อให้เกิดการย่อยสลายกลายเป็นอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหาร ซึ่งมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงบำรุงดิน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

■ การสร้างกลุ่ม/เครือข่าย

นางราตรี บัวพนัส เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในภาคการเกษตร และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนและสังคม จึงได้ขยายผลงานและองค์ความรู้ พร้อมสร้างกลุ่มเครือข่ายในระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จำนวน 65 ศูนย์ กลุ่มเครือข่ายหมอดินอาสา กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย กลุ่มเครือข่ายแปรรูปผลิตภัณฑ์ กลุ่มเครือข่ายโคกหนองนาโมเดล กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเครือข่ายสตรี

องค์ความรู้ที่โดดเด่น

1. การจัดการดินเพื่อปลูกพืช

1.1 การจัดการดินเพื่อปลูกข้าว

เริ่มจากปลูกปอเทืองเป็นปุ๋ยพืชสด โดยจะต้องไถกลบเมื่อปอเทืองมีอายุ 45 วัน หรือ เมื่อเริ่มออกดอกและไถเตรียมดิน จากนั้นหว่านข้าวแห้ง โดยใช้ อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวที่หว่านไม่เกิน 12 กิโลกรัมต่อไร่ และ ฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพจากปลาทุก ๆ 7 - 15 วัน เพื่อบำรุงและเร่งการเจริญเติบโตของข้าว ดูแลป้องกันแมลงโดยผสมสารไล่แมลง พด.7 สลับกับน้ำส้มควันไม้พร้อมกับน้ำหมักปลา ฉีดพ่นทุก ๆ 7 วัน และป้องกันการระบาดของโรคพืชในนาข้าวด้วย พด.14 หลังจากปลูกข้าว แล้วก็ปลูกถั่วเขียวเป็นพืชหลังนา โดยก่อนเกี่ยวข้าวจะหว่านเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวให้ทั่ว แปลงนา ก่อน และจะตัดตัวกระจายฟางที่ทำयरถเกี่ยวข้าว เพื่อให้ตอนเกี่ยวข้าวฟางก็จะได้ กระจายคลุมเมล็ดถั่วเขียว เป็นการรักษาความชื้นในดินช่วยให้เมล็ดงอกได้เร็วขึ้นและไม่ต้อง ไถเตรียมดินเพื่อปลูกถั่วเขียว จากนั้นฉีดพ่นน้ำหมักสับปรดเพื่อย่อยสลายตอซังข้าวเพื่อ ปรับปรุงดินและให้เป็นปุ๋ยสำหรับถั่วเขียว และใช้น้ำหมักชีวภาพจากปลาฉีดพ่นเพื่อบำรุง ถั่วเขียวทุก ๆ 7 - 15 วัน เช่นเดียวกับข้าว

1.2 การจัดการดินเพื่อปลูกผัก

ในแต่ละรอบจะทำการปลูกบ่อเพียงก่อนแล้วเมื่อมีอายุ 45 วัน หรือออกดอก จะดำเนินการไถกลบเช่นเดียวกับข้าว หลังจากนั้นใช้ปุ๋ยหมัก พด.1 ที่หมักจากเศษวัสดุเหลือใช้ ในแปลงไปผสมกับหินฟอสเฟตและรำเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงสูตรฟอสฟอรัส (หินฟอสเฟต 80 กิโลกรัม รำข้าว 10 กิโลกรัม ปุ๋ยหมัก 10 กิโลกรัม และสารเร่ง พด.9 จำนวน 1 ชอง) เพื่อบำรุงแปลงผักในอัตรา 400 กิโลกรัมต่อไร่ ฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพจากปลาและน้ำหมัก มูลค่างควาเพื่อเพิ่มธาตุฟอสฟอรัส (ขี้ค่างควา 11 กิโลกรัม เกลือ 2 กิโลกรัม น้ำเปล่า 200 ลิตร สารเร่ง พด. 1/2/3/6/7 อย่างละ 2 ชอง) ทุก ๆ 7 - 15 วัน เพื่อเร่งการเจริญเติบโต ใช้ พด.3 และพด.14 เพื่อป้องกันและรักษาโรคพืช และใช้สารไล่แมลง พด.7 สลับกับน้ำส้มควันไม้ในการ ป้องกันการระบาดของหนอนและแมลง

1.3 การจัดการดินเพื่อปลูกไม้ผล

นางราตรี บัวพนัส ได้ปลูกไม้ผลเป็นพืชผสมผสานหลากหลายชนิด อาทิ มะขามเทศพันธุ์สีชมพู มะยม พุทรา มะพร้าว ขนุน กล้วย โดยการจัดการดินจะใช้ปุ๋ยหมัก พด.1 ที่หมักจากวัสดุเหลือใช้ในแปลงในอัตราต้นละ 15 - 20 กิโลกรัมต่อไร่ เพื่อบำรุงดิน และฉีดพ่นบำรุงด้วยน้ำหมักชีวภาพจากปลา ทุกเดือน ๆ ละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ ในช่วงที่ติดผล จะดำเนินการฉีดพ่นบ่อยขึ้นโดยฉีดพ่น 15 วัน ต่อ 1 ครั้ง

2. การขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาจากผลิตภัณฑ์สารเร่งซุเปอร์ พด.14 ผ่านการขยายเชื้อราในข้าวสุก

โดยเริ่มจากการหุงข้าวในอัตราข้าว 3 ส่วน น้ำ 2 ส่วน นำมาใส่ถุง 9 ซ้อนโตะ ใส่ พด.14 จำนวน 3 - 4 หยด แล้วมัดด้วยหนังยาง หลังจากนั้นใช้เข็มเจาะบริเวณได้อย่างรััด ประมาณ 10 รู แล้วเขย่าให้เชื้อรากระจายทั่วถุง ให้ตั้งทิ้งไว้ประมาณ 4 - 5 วัน แล้วนำมาใช้ในแปลงปลูกผักสวนครัว สามารถช่วยยับยั้งและทำลายเชื้อราก่อโรคพืชหลายชนิด ให้พืชเจริญเติบโตดีขึ้น ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ธาตุอาหารของพืชและกระตุ้นให้พืชสร้างความต้านทานต่อการเข้าทำลายของเชื้อโรค ช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุในดิน ทำให้ธาตุอาหารในดินเป็นประโยชน์ต่อพืชมากขึ้น

3. การผลิตน้ำหมัก

3.1 การผลิตน้ำหมักหญ้าเนเปียร์

ศึกษาและทดลองนำหญ้าเนเปียร์ ซึ่งเป็นหญ้าที่มีปริมาณไนโตรเจนสูง มาทำน้ำหมักใช้ในแปลงปลูกผัก เพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยยูเรียพบว่าพืชผักมีการเจริญเติบโตเร็ว ใบมีสีเขียวสด โดยมีส่วนประกอบ คือ ต้นหญ้าเนเปียร์ อายุปานกลางไม่แก่จนเกินไป สับละเอียด จำนวน 100 กิโลกรัม กากน้ำตาล จำนวน 5 ลิตร น้ำ จำนวน 20 ลิตร และจุลินทรีย์จาวปลวก จำนวน 500 ซีซี สำหรับอัตราการใช้ อัตรา 20 - 50 ซีซี ต่อน้ำ 20 ลิตร ใช้ฉีดพ่นพืชผักทุก 7 วัน และอัตรา 50 - 100 ซีซีต่อน้ำ 20 ลิตร ใช้ราดลงดินก่อนการปลูกพืชผัก ประมาณ 3 - 5 วัน เพื่อหมักดินและเติมธาตุอาหารในดินก่อนการปลูกพืช

3.2 การผลิตน้ำหมักสับปะรด

ส่งเสริมการผลิตน้ำหมักสับปะรด เพื่อขยายผลการใช้ น้ำหมักสับปะรด ช่วยย่อยสลาย ฟางข้าว และข้าววัชพืช โดยไม่ต้องเผาตอซังฟางข้าว เป็นนวัตกรรมเร่งการย่อยสลายตอซังและเมล็ดข้าวดีด ใน 7 วัน ด้วยน้ำหมักสับปะรด โดยข้าวดีดเป็นวัชพืช ชนิดหนึ่งที่คล้ายกับข้าวและแยกไม่ออกในระยะต้นกล้า มีความสามารถในการเจริญเติบโตได้ดีกว่าข้าวปลูก เมื่อเกิดการแพร่ระบาดจึงสร้างความเสียหายกับผลผลิต และคุณภาพของข้าวปลูกเป็นอย่างมาก จากปัญหาดังกล่าว จึงได้ทดลองนำสับปะรดมาทำเป็นน้ำหมัก พด.2 แต่ปรับ อัตราส่วนของสับปะรดตามคำแนะนำของกรมพัฒนาที่ดิน

จาก 40 กิโลกรัม เป็น 100 กิโลกรัม และใส่สารเร่งซูเปอร์ พด.2 จำนวน 4 ชอง ต่อการผลิต น้ำหมัก 50 ลิตร และมีอัตราการใช้น้อยกว่าอัตราตามคำแนะนำคือ 1 ลิตรต่อไร่

ผลจากการทดลองพบว่า การเพิ่มอัตราส่วนของสับปะรดและสารเร่ง ซูเปอร์ พด.2 ทำให้น้ำหมักสับปะรดสามารถย่อยสลายตอซังได้เร็วขึ้น โดยใช้เวลาเพียง 7 วัน จากเดิมที่ต้องใช้เวลาถึง 14 วัน ส่วนประสิทธิภาพในการย่อยสลายข้าวดีด ได้ทดลองใช้ น้ำหมักสับปะรดย่อยสลายข้าวดีดในนาที่ไม่ได้มีการเผาตอซัง หากเปรียบเทียบกับนาที่เผา ตอซังของเกษตรกรรายอื่นแล้ว พบว่าในนาที่ไม่ได้มีการเผาตอซังสามารถใช้น้ำหมักสับปะรด ย่อยสลายข้าวดีดได้ดีกว่านาที่มีการเผาตอซัง เนื่องจากในนาที่ไม่ได้มีการเผาตอซังจะมี ความชื้นสูงและมีจุลินทรีย์จากกระบวนการย่อยสลายเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงสามารถ ย่อยเปลือกแข็งที่ห่อหุ้มเมล็ดข้าวดีดได้ ดังนั้นตอซังในนาข้าวจึงมีผลต่อการย่อยสลายของ เมล็ดข้าวดีด การใช้น้ำหมักสับปะรดย่อยสลายตอซังจึงเป็นการปรับปรุงคุณสมบัติทาง กายภาพของดิน ทำให้ดินมีความร่วนซุย ช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารในดิน และเมื่อลดการ เผาตอซังก็จะช่วยลดมลพิษทางอากาศได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสูตร โดยทำการ ผลิตน้ำหมักชีวภาพจากหน่อกล้วยและนม ที่ช่วยส่งเสริมการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิต ของพืชอีกด้วย

3.3 การผลิตน้ำหมักปลา

เป็นน้ำหมักชีวภาพที่ทำมาจากเศษปลาที่ไม่ได้ใช้แล้วเป็นหลัก มีวัสดุและส่วนผสมในการผลิตน้ำหมักปริมาณ 50 ลิตร ได้แก่ เศษปลา จำนวน 30 กิโลกรัม กากน้ำตาล จำนวน 10 ลิตร สารเร่ง พด.2 จำนวน 2 ซอง น้ำเปล่า จำนวน 50 ลิตร และสับปะรด จำนวน 3 กิโลกรัม โดยมีวิธีการผลิตดังนี้ สับวัสดุให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วผสมกากน้ำตาลกับน้ำในถังหมัก ใส่สารเร่งซูเปอร์ พด.2 คน 5 นาที ใส่วัสดุลงในถังหมัก คนให้เข้ากัน 1 - 2 ครั้งต่อวัน ปิดฝาถังให้สนิทและตั้งไว้ในที่ร่ม กรองวัสดุออก เมื่อหมักสมบูรณ์ โดยสังเกตจากไม่พบก๊าซ กลิ่นแอลกอฮอล์ลดลง มีกลิ่นเปรี้ยวเพิ่มขึ้น และมีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง 3 - 4 กรองใส่ถังที่บ่มแสงและเก็บไว้ในที่ร่มอัตราการใช้งาน คือ พ่นทางใบ ใช้ปุ๋ยน้ำ 1 ลิตรต่อน้ำ 100 - 150 ลิตร ปริมาณการพ่น 7 - 10 วันต่อครั้ง ใช้ราดลงดินและราดโคน ใช้ปุ๋ยน้ำ 1 ลิตรต่อน้ำ 50 ลิตร ปริมาณการใช้อย่างน้อยปีละ 3 - 4 ครั้ง หรือ 30 - 40 วันต่อครั้ง

3.4 การผลิตน้ำหมักมูลค่างคาว

เป็นน้ำหมักชีวภาพที่ทำมาจากมูลค่างคาวเป็นหลัก มีวัสดุและส่วนผสมในการผลิตน้ำหมักปริมาณ 50 ลิตร ได้แก่ มูลค่างคาว จำนวน 20 กิโลกรัม เกลือเม็ด จำนวน 2 กิโลกรัม สารเร่ง พด.1/2/3/6/7 อย่างละ 1 ซอง และน้ำเปล่า จำนวน 50 ลิตร วิธีการผลิต คือ นำส่วนผสมทั้งหมดมาผสมเข้าด้วยกัน แล้วหมักไว้เป็นเวลา 30 วัน อัตราการใช้งาน คือ น้ำหมักมูลค่างคาว จำนวน 2 ซอนโต๊ะ ผสมกับน้ำ 20 ลิตร นำไปฉีดพ่นอาทิตย์ละ 1 ครั้ง โดยประโยชน์ของน้ำหมักมูลค่างคาวนั้นมีมากมาย ได้แก่ การเร่งการเจริญเติบโต คือ น้ำหมักมูลค่างคาวมีธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโต

ของพืช เช่น ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม และธาตุอาหารรองอื่น ๆ การปรับปรุงดิน คือ ช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดิน ทำให้ดินร่วนซุยและระบายน้ำได้ดี นอกจากนี้ยังช่วยปรับสภาพดินที่เป็นกรดหรือด่างให้เหมาะสมกับการปลูกพืชมากขึ้น การเสริมสร้างความแข็งแรงให้พืช คือ ช่วยให้น้ำแข็งเซลล์ของพืชแข็งแรงขึ้น ช่วยให้พืชทนทานต่อโรคและแมลง และช่วยลดการเกิดโรครากเน่า โคนเน่า และสุดท้ายการลดการใช้ปุ๋ยเคมี คือ ช่วยลดการพึ่งพาสารเคมีในการบำรุงพืช ทำให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แผนที่ตั้ง บ้านหมอดินอาสา นางราตรี บัวพนัส

เลขที่ 233 หมู่ 3 ตำบลจันเสน อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ 60260
โทร. 08-5382-5707

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ
ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน
สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ

อายุ 58 ปี
การศึกษา ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต
สาขาสัตวศาสตร์ (ประมง)
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
(สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบางพระ ชลบุรี)
สถานภาพ สมรส
ที่อยู่ บ้านเลขที่ 66/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบางยาง
อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี 25150
โทรศัพท์ 09-2632-9993
อาชีพ เกษตรกร

รางวัล หรือประกาศเกียรติคุณที่ได้รับ

- ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรดีเด่น ประจำปี 2569
- รางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาอาชีพการเลี้ยงสัตว์ ประจำปี 2564
- รางวัลพระราชทาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ประเมทกระป๋องเพศผู้ ในงานกระป๋องแห่งชาติ ครั้งที่ 22 ประจำปี 2561

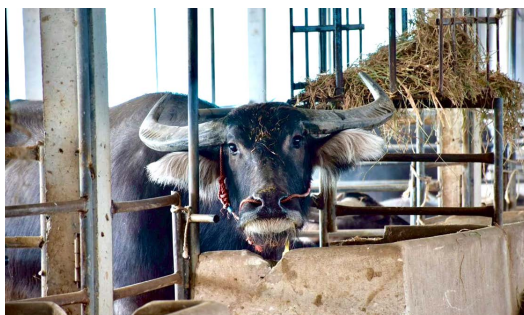
ชีวิตที่พอเพียง

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ อายุ 58 ปี มีประสบการณ์ในการทำงานภาคเกษตร 22 ปี และเป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลา 30 ปี นายพรหมพิริยะ เป็นเกษตรกรผู้มีความมุ่งมั่นและเสียสละ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกร โดยมองว่าการเลี้ยงกระบือไทยไม่ใช่แค่อาชีพเกษตรกร แต่เป็นการอนุรักษ์มรดกของชาติ โดยตั้งปณิธานจะสืบสานสายพันธุ์กระบือไทยให้คงอยู่คู่แผ่นดิน นายพรหมพิริยะ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านสัตวศาสตร์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะการคัดเลือกและปรับปรุงสายพันธุ์กระบือไทย พร้อมทั้งมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาเพื่อยกระดับการเลี้ยงกระบือจากท้องทุ่งสู่ระบบประณีต มีความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินอาชีพเกษตรกร โดยมีการรับรองและสามารถตรวจสอบย้อนกลับ มีการใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน ตั้งแต่การดูแลสุขภาพสัตว์ การจัดการสุขาภิบาลฟาร์ม ไปจนถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์แปรรูป ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส มีจิตสาธารณะถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา ไม่ปิดเป็นข้อมูล และเปิดฟาร์มให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยไม่หวังผลตอบแทน สามารถฝ่าฟันอุปสรรคในการทำงาน เน้นการลงมือทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง และมีวิสัยทัศน์ในการสร้างความมั่นคงทางอาหารจากการเลี้ยงกระบือไทยเพื่อผลิตนม อีกทั้งยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาชีพ

ผลงานสร้างคุณประโยชน์

นายพรหมพิริยะ เป็นผู้ยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือไทยด้วยการเลี้ยงกระบือไทยแบบประณีตควบคู่ไปกับการสืบสานอนุรักษ์กระบือไทย เน้นการทำงานด้านการปศุสัตว์แบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ มีการจัดการฟาร์มด้วยระบบ Smart Farm และระบบ Zero Waste และมีการปรับปรุงสายพันธุ์กระบือไทย เพื่อปรับปรุงพันธุ์กรรมกระบือไทยจากที่มีลักษณะตัวเล็กเป็นกระบือไทยที่มีโครงสร้างใหญ่ ลักษณะดี มีความแข็งแรงสามารถขยายเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ดีให้กับเกษตรกรนำไปต่อยอดเพิ่มมูลค่า จากราคากระบือไทยพื้นบ้าน ตัวละ 15,000 บาท เป็น 30,000 - 100,000 บาท ขึ้นอยู่กับลักษณะเด่น โดยทางฟาร์มใช้พ่อพันธุ์กระบือไทยสีเผือก ชื่อ เจ้าแก้วฟ้า และพ่อพันธุ์กระบือไทยสีดำ ชื่อ มณีแดง เป็น พ่อพันธุ์หลักประจำฟาร์มในการปรับปรุงสายพันธุ์ และใช้เทคโนโลยีชีวภาพทางการเกษตร (AgriTech) ในการจัดเก็บน้ำเชื้อ เพื่อรักษาคุณภาพของน้ำเชื้อและสะดวกต่อการใช้งาน โดยในปัจจุบันมีกระบือไทยในฟาร์ม จำนวนกว่า 500 ตัว สำหรับการบริหารจัดการฟาร์มของนายพรหมพิริยะ ด้านอาหาร มีการให้อาหารหยาบอย่างหญ้าเขียวเป็นหลัก ทำการเสริมด้วยฟางข้าวและเสริมแร่ธาตุด้วยก้อนแร่ธาตุที่ผลิตเองจากหินแคลเซียมฟอสเฟสเกลือทะเลละลายน้ำ และปูนซีเมนต์ โดยไม่จำเป็นต้องเสริมอาหารข้น (Concentrate feed) ทำให้ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการจัดการฟาร์ม มีการจัดทำโรงเรือนแบบปิดที่มีการติดตั้งผ้าเพดานป้องกันความร้อน พื้นคอกปูด้วยแผ่นยางปูพื้น เพื่อป้องกันการเกิดก๊ิบเท้าบางและผลกตัทับจากน้ำหนักรีดนมเข้า ทางมุ้งคลุมทั้งโรงเรือนเพื่อป้องกันแมลงดูดเลือดที่เป็นพาหะของโรคที่มากับแมลง มีการทำระบบระบายอากาศที่ดี พ่นหมอกเพื่อระบายความร้อนในร่างกายของกระบือโดยไม่ต้องนอนปลักหรือแช่น้ำ เก็บมูลทำความสะอาด

โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างทุกวัน โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ เช้าและเย็น มีการจดบันทึกพันธุ์ประวัติ และรับรองพันธุ์ประวัติ ลูกกระบือที่เกิดในฟาร์ม เพื่อป้องกันการผสมเลือดชิด มีโปรแกรมการเหนี่ยวนำให้กระบือเป็นสัดและโปรแกรมการผสมพันธุ์ในกระบือ โดยใช้เทคโนโลยีในการกระตุ้นฮอร์โมนเพื่อจัดการรอบการสืบพันธุ์ กระตุ้นให้ไข่ตกให้เป็นสัดพร้อมกัน เพื่อใช้วางแผนการผสมพันธุ์ให้เป็นไปตามรอบการผลิต ทั้งการผสมตามธรรมชาติและ การผสมเทียม ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแม่พันธุ์ มีโปรแกรมการให้วัคซีน โปรแกรมการให้วิตามิน โปรแกรมการถ่ายพยาธิของกระบือทุกตัว และนำมาเป็นข้อมูลเก็บเป็นสถิติภายในฟาร์ม ด้านสุขภาพ มีการแยกคอกกักสัตว์ที่นำเข้าใหม่ และการจัดทำระบบน้ำทิ้งภายในฟาร์ม นายพรหมพิริยะ ได้พัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการฟาร์ม จนได้รับการรับรองเป็นฟาร์มที่มีระบบป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อยและโรคต่าง ๆ ในสัตว์ ของกรมปศุสัตว์ และได้รับคัดเลือกเป็นฟาร์มที่ได้รับการตรวจจากคณะกรรมการโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ให้เป็นฟาร์มตามมาตรฐานสากล

นายพรหมพิริยะ ได้ดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงและอนุรักษ์กระบือไทย บนพื้นที่ 70 ไร่ ภายใต้ชื่อ “สอนศิริฟาร์ม” และยังเป็นผู้บุกเบิกรายแรกในประเทศไทยและรายแรกของโลก ในการคิดค้นนวัตกรรมการผลิตนมควายพาสเจอร์ไรซ์ โดยใช้กระบือไทยแท้เป็นต้นทาง รวมถึงมีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากนมควายและเนื้อควาย ได้แก่ โยเกิร์ต พุดดิ้ง มอชชาเรลลาชีส เนื้อสแต็ก และเนื้อแดดเดียว รวมถึงมีการพัฒนาเป็นสปูนานนมควาย และผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ส่วนมูลควายนำมาทำเป็นปุ๋ยหมักมูลควาย โดยรายได้รวมของฟาร์ม ในระหว่างปี 2565 – 2567 มียอดจำหน่ายพันธุ์กระบือ ยอดจำหน่ายน้ำเชื้อ และยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากนมควาย เนื้อควาย และมูลควาย มูลค่ารวม 13.8 ล้านบาท นายพรหมพิริยะ ได้รับรางวัลมากมาย อาทิ รางวัลเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาอาชีพเลี้ยงสัตว์ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2564 และรางวัลพระราชทาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ประเภทกระบือเพศผู้ ในงานกระบือแห่งชาติ ครั้งที่ 22 ปี 2561

การขยายผลงาน

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกสมาคมอนุรักษ์และพัฒนาควายไทย คนที่ 4 ระหว่าง ปี 2560 - 2562 โดยในปัจจุบันมีสมาชิกในสมาคม จำนวน 1,178 คน รวมถึงได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ อาทิ คณะทำงานดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนากระบือไทยตามแนวพระราชดำริ คณะกรรมการนโยบายพัฒนาโคเนื้อ - กระบือและผลิตภัณฑ์แห่งชาติ และร่วมจัดทำแผนพัฒนายุทธศาสตร์ด้านปศุสัตว์ (โค - กระบือ) ในระหว่างปี 2560 - 2565 นอกจากนี้ นายพรหมพิริยะยังเป็นผู้สนับสนุนพ่อ - แม่พันธุ์คุณภาพ น้ำเชื้อคุณภาพ ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอนุรักษ์และพัฒนากระบือไทยตามแนวพระราชดำริ และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสมาคมอนุรักษ์และพัฒนา

ควายไทย ภายใต้โครงการคีนควายใหญ่สู่แผ่นดิน โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นายพรหมพิริยะ ได้รับเชิญให้ไปบรรยายทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเปิดพื้นที่ให้ “สอนศิริฟาร์ม” เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้และศึกษาดูงานแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และบุคคลที่สนใจ รวมถึงเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน ฝึกงาน ทำวิจัย ของนิสิตนักศึกษา จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในประเทศ และต่างประเทศ มากกว่า 30 แห่ง

การสร้างกลุ่ม/เครือข่าย

นายพรหมพิริยะ สอนศิริ มีการขยายเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือไทยไปทั่วประเทศ และมีเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงกระบือไทย ภายใต้โครงการอนุรักษ์และพัฒนากระบือไทยใน 12 จังหวัด จำนวน 26 กลุ่ม โดยมีสมาชิกในเครือข่าย จำนวน 1,084 คน รวมถึงมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้การเลี้ยงกระบือไปยังประเทศมาเลเซีย ลาว และอิตาลี

องค์ความรู้ที่โดดเด่น

1. การเลือกทำเลที่ตั้งสถานที่สำหรับเลี้ยงกระบือปลักไทยแบบประณีต

การสร้างคอกเลี้ยงกระบือปลักไทยแบบประณีตควรเริ่มจากการเลือกทำเลที่มีลักษณะพื้นที่สูง และมีการถมปรับพื้นที่ให้เหมาะสม เพื่อช่วยให้สะดวกต่อการระบายน้ำเสีย น้ำล้างทำความสะอาด รวมถึงป้องกันปัญหาน้ำท่วมขังภายในคอก ทั้งนี้ควรมีบ่อเก็บกักน้ำเสียหรือระบบระบายน้ำที่เหมาะสม เพื่อช่วยรักษาความสะอาดและสุขอนามัยภายในฟาร์ม ทิศทางการสร้างคอกควรวางในแนวยาวตามทิศเหนือ-ใต้ เพื่อช่วยลดการรับแสงแดดโดยตรง ในช่วงกลางวัน และควรอยู่ในทิศทางที่ลมสามารถพัดผ่านได้สะดวก เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี ลดความอับชื้น และช่วยลดการสะสมของเชื้อโรภายในคอก กระบือยังต้องการได้รับแสงแดดในช่วงเช้าและช่วงเย็น เนื่องจากแสงแดดช่วยในการสร้างวิตามินดี ซึ่งมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโต ความแข็งแรงของกระดูก และสุขภาพโดยรวมของกระบือปลักไทย การออกแบบคอกให้ได้รับแสงแดดอย่างเหมาะสม จึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงกระบือแบบประณีตให้มีคุณภาพและสุขภาพที่ดี

2. ขนาดและลักษณะคอกเลี้ยงกระบือ ปลักไทยแบบประณีต

คอกเลี้ยงกระบือปลักไทยแบบประณีตควรมีขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร และสูงประมาณ 3–3.5 เมตร โดยจัดให้มีพื้นที่บริเวณหน้าคอกกว้างประมาณ 4 เมตร เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน การเคลื่อนย้ายสัตว์ และให้รถสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวก พื้นคอกควรเป็นพื้นคอนกรีตที่มีความลาดเอียงประมาณ 5 องศา เพื่อช่วยในการระบายน้ำเสียที่เกิดจากกิจกรรมภายในคอก เช่น การล้างทำความสะอาดคอก มูลและปัสสาวะของกระบือ รวมถึงน้ำจากระบบพ่นหมอกลดความร้อน ทั้งนี้ควรปูพื้นด้วยแผ่นยางรองพื้น เพื่อป้องกันการสึกหรอของก๊ีบเท้าจากการสัมผัสพื้นคอนกรีตโดยตรง ลดปัญหาเข้าบวม และป้องกันการเกิดแผลกดทับ รูปแบบโรงเรือนควรเป็นทรงหน้าจั่ว มีคอกเลี้ยงอยู่ทั้งสองฝั่งของโรงเรือน เพื่อให้มีการระบายอากาศที่ดีและสามารถจัดการดูแลสัตว์ได้อย่างสะดวก รางอาหารควรมีขนาดกว้าง 60 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร ยาว 100 เซนติเมตร และลึก 35 เซนติเมตร ส่วนผนังคอก

ด้านล่างควรก่ออิฐฉาบปูนโดยรอบ มีความสูงประมาณ 1.5 เมตร และส่วนบนสามารถกันด้วยไม้หรือเหล็กตามความเหมาะสม ส่วนรางน้ำควรติดตั้งบริเวณหลังคอก โดยจัดให้กระบือสามารถเข้าถึงได้สะดวก และใช้ระบบจ่ายน้ำอัตโนมัติเพื่อให้กระบือน้ำสะอาดดื่มได้ตลอด 24 ชั่วโมง สำหรับบริเวณรอบโรงเรือนควรติดตั้งตาข่ายกันแมลงขนาด 1 × 20 ตาแบบถาวร พร้อมมีประตูเข้า-ออกที่สามารถปิดได้มิดชิด เพื่อป้องกันยุงและแมลงดูดเลือดที่อาจเป็นพาหะนำโรคเข้าสู่ฟาร์ม และติดตั้งระบบพ่นหมอกเพื่อลดความร้อนภายในโรงเรือน โดยใช้เครื่องพ่นยาแบบ 3 สูบเป็นแหล่งกำเนิดแรงดันสำหรับการพ่นหมอก ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงกระบือ ลดความเครียดจากสภาพอากาศร้อน และส่งเสริมสุขภาพสัตว์ให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง

3. การคัดเลือกพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์กระบือปลักไทย

3.1 การคัดเลือกพ่อพันธุ์กระบือปลักไทย

พ่อพันธุ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงพันธุ์ เนื่องจากสามารถถ่ายทอดพันธุกรรมไปยังลูกกระบือจำนวนมาก จึงต้องมีการคัดเลือกอย่างพิถีพิถัน ดังนี้

3.1.1 ลักษณะประจำพันธุ์ที่ดี มีอัตลักษณ์ตรงตามมาตรฐานกระบือปลักไทย ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์ หน้าผากกว้างและนูน ดวงตาใส แสดงถึงสุขภาพที่สมบูรณ์ โคนขาใหญ่ แข็งแรง เขามีลักษณะสวยงาม เช่น เขาค้นซ้อน หรือเขาวงพระจันทร์ สีผิว และลักษณะภายนอกเป็นไปตามลักษณะประจำพันธุ์

3.1.2 รูปร่างและโครงสร้างร่างกาย รูปร่างเป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลำตัวยาว และลึก ออกกว้างและลึก แสดงถึงความแข็งแรงของระบบหายใจและการเจริญเติบโต สันหลังตรง ไม่แอ่นหรือโก่ง สะโพกและบั้นท้ายใหญ่ มีกล้ามเนื้อชัดเจน ขาและกีบแข็งแรง รับน้ำหนักได้ดี และเดินปกติ ไม่กะเผลก ขาไม่โก่ง ไม่บิดผิดรูป

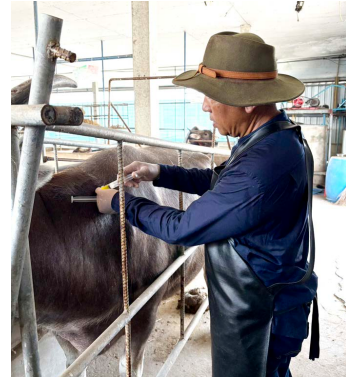

3.1.3 สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ตาใส จมูกขึ้น หนังเรียบเป็นมัน กินอาหารได้ดี ปลอดจากโรคติดต่อ โรคเรื้อรัง และโรคทางพันธุกรรม และไม่มีบาดแผลหรือความพิการ

3.1.4 ระบบสืบพันธุ์สมบูรณ์ ออมนะทั้งสองข้างมีขนาดเท่ากันและสมมาตร ออมนะไม่หย่อนยานหรือบิดเบี้ยว อวัยวะเพศสมบูรณ์ ไม่มีการอักเสบ มีความต้องการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ (Libido) ดี ผสมติดง่ายและให้น้ำเชื้อที่มีคุณภาพ

3.1.5 อายุและขนาดตัวที่เหมาะสม อายุไม่น้อยกว่า 2.5–3 ปี สูงไม่น้อยกว่า 150 เซนติเมตร รอบอกไม่น้อยกว่า 190 เซนติเมตร และน้ำหนักตัวประมาณ 800–900 กิโลกรัม

3.1.6 ประวัติสายเลือดดี มาจากพ่อแม่พันธุ์ที่มีประวัติการให้ลูกดี ลูกมีอัตราการเจริญเติบโตสูง มีสุขภาพแข็งแรง และไม่มีประวัติโรคทางพันธุกรรม

3.2 การคัดเลือกแม่พันธุ์กระบือปลักไทย

แม่พันธุ์ที่ดีมีบทบาทสำคัญต่อการให้ลูก การเลี้ยงดูลูก และการให้น้ำนม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่ออัตราการรอดและการเจริญเติบโตของลูกกระบือ

3.2.1 รูปร่างและโครงสร้างร่างกาย มีรูปร่างลักษณะเป็นทรงสามเหลี่ยม โดยส่วนท้ายกว้างกว่าส่วนหน้า ลำตัวยาว ลีกละสมส่วน กระดูกเชิงกรานกว้าง ช่วยให้คลอดลูกได้ง่าย สะโพกผายและแข็งแรง หลังลาดเล็กน้อยตามลักษณะของแม่พันธุ์ที่ดี ท้องไม่หย่อนยานมากเกินไป ขาและกีบแข็งแรง

3.2.2 ระบบเต้านมสมบูรณ์ มีเต้านม 4 เต้า สมบูรณ์และได้สัดส่วน หัวนมมีขนาดเหมาะสม ลูกกระบือสามารถดูดนมได้สะดวก ไม่มีประวัติเต้านมอักเสบ รังนมใหญ่ และสมบูรณ์ สามารถผลิตน้ำนมได้ดี และเส้นเลือดบริเวณเต้านมเห็นชัด แสดงถึงการไหลเวียนเลือดที่ดี

3.2.3 สมรรถภาพทางการสืบพันธุ์ เป็นสัตว์สม่ำเสมอ ผสมติดง่าย ตั้งท้องและคลอดลูกได้ตามปกติ ไม่แท้งบ่อย มีสุขภาพดี ความเป็นแม่สูง เลี้ยงลูกเก่ง และให้น้ำนมเพียงพอ

3.2.4 ประวัติการให้ผลผลิตดี เริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่ออายุประมาณ 2.5–3 ปี ให้ลูกสม่ำเสมอ ลูกกระบือแข็งแรง โตเร็ว และสามารถให้ลูกได้ประมาณ 1 ตัวต่อปี หรือ 2 ตัวในระยะเวลา 3 ปี

3.2.5 นิสัยดี เลี้ยงง่าย เชื่อง ไม่ดุร้าย ไม่ตื่นตกใจง่าย สามารถจัดการและดูแลได้ง่าย และมีความคุ้นเคยกับคนเลี้ยง

3.2.6 อายุและขนาดตัวที่เหมาะสม ความสูงไม่น้อยกว่า 140 เซนติเมตร รอบอกไม่น้อยกว่า 185 เซนติเมตร และน้ำหนักตัวประมาณ 600–800 กิโลกรัม

4. การผสมพันธุ์กระบือปลักไทย

แม่พันธุ์กระบือจะเริ่มผสมพันธุ์ครั้งแรกเมื่อมีอายุประมาณ 2.5–3.5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของร่างกายและความพร้อมของแม่พันธุ์เป็นสำคัญ โดยไม่ควรรีบผสมพันธุ์ในขณะที่ร่างกายยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ เพราะอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของแม่กระบือ ทำให้ลูกที่เกิดมาไม่แข็งแรง เจริญเติบโตช้า และอาจส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำนมในอนาคตได้

สำหรับพ่อพันธุ์กระบือ สามารถเริ่มผสมพันธุ์ได้เมื่อมีอายุประมาณ 24 เดือน หรือ 2 ปีขึ้นไป แต่การรีดน้ำเชื้อที่มีคุณภาพดีและเหมาะสำหรับการผสมเทียม มักนิยมใช้พ่อพันธุ์ที่มีอายุตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นช่วงที่ระบบสืบพันธุ์มีความสมบูรณ์เต็มที่ ทำให้ได้น้ำเชื้อที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการผสมพันธุ์สูง

5. การอุ้มท้องของกระบือปลักไทย

กระบือปลักไทยมีระยะการอุ้มท้องเฉลี่ยประมาณ 11 เดือน โดยลูกกระบือเพศเมียอาจคลอดก่อนกำหนดเล็กน้อยหรือคลอดตามกำหนด ส่วนลูกกระบือเพศผู้มักคลอดตรงตามกำหนดหรืออาจช้ากว่ากำหนดเล็กน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของแม่กระบือ และการดูแลระหว่างการตั้งท้อง

6. การรีदनน้ำนมกระบือปลักไทย

ฟาร์มจะเริ่มนำแม่พันธุ์กระบือปลักไทย หลังคลอด ประมาณ 1 เดือน เข้าสู่กระบวนการรีदनนม โดยในช่วง 1 เดือนแรกหลังคลอด จะปล่อยให้ลูกกระบือได้ดื่มนมแม่อย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้รับสารอาหารและภูมิคุ้มกันที่เพียงพอต่อการเจริญเติบโต เนื่องจากนมทดแทนไม่สามารถทดแทนคุณค่าทางอาหารของนมแม่ได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นตอนการรีदनน้ำนมกระบือ

6.1 การทำความสะอาดแม่พันธุ์กระบือปลักไทย

ก่อนการรีदनนม จะนำแม่พันธุ์กระบือเข้ารับ การอาบน้ำและทำความสะอาดร่างกาย เพื่อลดสิ่งสกปรกและ ช่วยรักษาสุขอนามัยในการรีदनนม

6.2 การเตรียมแม่กระบือปลักไทย

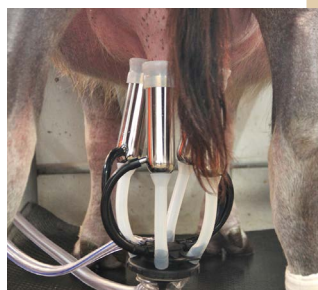
ก่อนรีदनนม นำแม่พันธุ์เข้าสู่ช่องรีदनนม และ ทำการฉีดฮอร์โมน Oxytocin ปริมาณ 1 ซีซี ก่อนรีदनนมประมาณ 5 นาที เพื่อช่วยให้แม่กระบือปลักไทยผ่อนคลาย ลดความตื่นเต้น และกระตุ้นการหลั่งน้ำนม

6.3 กระบวนการรีदनนม

ฟาร์มทำการรีदनนมวันละ 1 ครั้ง ส่วนเวลาที่เหลือ จะปล่อยให้ลูกกระบือดื่มนมจากแม่ตามธรรมชาติ ระยะเวลา ในการรีदनนมประมาณ 20–30 นาที ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำนมภายใน เต้านม หากน้ำนมหมดจึงทำการถอดเครื่องรีดออก

6.4 การจัดการน้ำนมหลังรีด

น้ำนมที่รีดได้จะมีการจัดบันทึกปริมาณน้ำนม ทุกครั้ง จากนั้นนำไปเก็บรักษาในถังแช่เย็น เพื่อคงคุณภาพ ของน้ำนมก่อนนำส่งเข้าสู่กระบวนการแปรรูปต่อไป

7. การปฏิบัติหลังการรีดนมกระบือปลักไทย

หลังจากการรีดนมเสร็จสิ้น จะปล่อยให้ลูกกระบือได้ดูดนมจากแม่กระบือต่อ เพื่อช่วยให้น้ำนมภายในเต้านมถูกดูดออกจนหมด ลดปัญหาน้ำนมค้างเต้า ซึ่งอาจเป็นสาเหตุของการเกิดเต้านมอักเสบได้ นอกจากนี้ลูกกระบือยังได้รับสารอาหารจากน้ำนมแม่อย่างเพียงพอ โดยสามารถปล่อยให้ลูกกระบือดูดนมแม่ได้จนถึง ช่วงเวลาประมาณ 20.00 น.

สำหรับแม่กระบือปลักไทย จะมีการดูแลบำรุงร่างกายอย่างสม่ำเสมอ โดยทำการฉีดวิตามินบำรุง ได้แก่ วิตามินบีรวม และวิตามิน AD3E ทุก ๆ 15 วัน เพื่อช่วยเสริมความสมบูรณ์ของร่างกายและระบบสืบพันธุ์ของแม่กระบือ รวมทั้งช่วยกระตุ้นและเพิ่มปริมาณการให้น้ำนมให้เพียงพอ ทั้งสำหรับลูกกระบือและปริมาณน้ำนมที่ใช้ในการรีด

8. การหย่านมลูกกระบือ

การหย่านมลูกกระบือจะดำเนินการเมื่อลูกกระบือมีอายุประมาณ 10-11 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่ลูกกระบือสามารถกินอาหารหยาบและอาหารเสริมได้อย่างเพียงพอ และสามารถเจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องพึ่งน้ำนมแม่ หลังการหย่านมจะทำการแยกลูกกระบือออกจากฝูง เพื่อป้องกันการผสมเลือดชิดภายในฝูง และช่วยให้สามารถจัดการด้านการเลี้ยง การคัดเลือกพันธุ์ และการควบคุมระบบสืบพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยลดปัญหาการผสมพันธุ์แบบไม่เหมาะสมและส่งผลดีต่อการพัฒนาสายพันธุ์กระบือในระยะยาว หลังการหย่านมจะมีการดูแลพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ และลูกกระบือปลักไทยอย่างเหมาะสม โดยจัดอาหารและดูแลสุขภาพให้ได้รับสารอาหารอย่างเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้กระบือมีการเจริญเติบโตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรง และมีความสมบูรณ์พันธุ์เหมาะสมต่อการใช้งานในอนาคต

แผนที่ตั้ง สอนศิริฟาร์มความไทย นายพรหมพิธีะ สอนศิริ

เลขที่ 66/1 ตำบลบางยาง อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี 25150
โทร. 09-2632-9993

นายบุญส่ง นันทอง

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน
สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย

ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน

สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชน และเครือข่าย

นายบุญส่ง นันทอง

อายุ 76 ปี

การศึกษา ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (MBA)
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สถานภาพ สมรส

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 377/2 หมู่ที่ 1 ตำบลคลองพน
อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ 81170

โทรศัพท์ 08-1979-9243

อาชีพ เกษตรกร

รางวัล หรือประกาศเกียรติคุณที่ได้รับ

- ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชน และเครือข่าย ประจำปี 2569
- โล่เชิดชูเกียรติ เกษตรกรชาวสวนยางดีเด่น ระดับประเทศ ประจำปี 2566 จากการยางแห่งประเทศไทย
- โล่เชิดชูเกียรติ องค์กรแห่งปัญญา ให้คำปรึกษา สะท้อนปัญหา จากประชาสุรัฐ ปี 2555 จากสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

ชีวิตที่พอเพียง

นายบุญส่ง นันทอง มีประสบการณ์ในการทำงานภาคเกษตร 40 ปี และเป็นผู้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลา 22 ปี ด้วยความตั้งใจที่จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เริ่มเก็บเงินจากที่ดินทำกินที่พ่อแม่แบ่งให้ และเริ่มซื้อที่ดินในปี พ.ศ. 2528 จำนวน 75 ไร่ จึงได้เริ่มประกอบอาชีพการทำสวนยางอย่างจริงจัง ต่อมาในปี 2546 จากแนวคิดแก้ปัญหาวิกฤตในช่วงราคายางตกต่ำ ซึ่งนายบุญส่งเป็นตัวแทนเกษตรกรกลุ่มเกษตรกร สมาคม ในการต่อสู้กับปัญหาราคายางตกต่ำ นายบุญส่ง ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง และในปี 2558 ได้ดำเนินกิจกรรมสวนยางแบบผสมผสานตามหลักวนเกษตร มีแนวคิดที่จะเปลี่ยนสวนยางเชิงเดี่ยวให้เป็นสวนยางที่สามารถสร้างรายได้จากหลายช่องทาง เพื่อลดปัญหาจากผลกระทบของยางพาราตกต่ำ ปัจจุบันมีพื้นที่ทำการเกษตรกว่า 90 ไร่ ประกอบด้วย สวนยางยั่งยืน 27 ไร่ 40 ตารางวา สวนยางพารา 8 ไร่ และสวนปาล์มน้ำมัน 60 ไร่ โดยสวนยางยั่งยืนเป็นสวนยางแบบผสมผสานมีการประเมินรายได้พืชที่ปลูกร่วมในสวนยาง ซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืน ในชื่อ **“สวนยางยั่งยืน นายบุญส่ง นันทอง”**

ผลงานสร้างคุณประโยชน์

นายบุญส่ง นันทอง ได้สร้างสรรค์กิจกรรมของชุมชนและเครือข่าย โดยใช้ชุมชน ต่อชุมชน ตำบลต่อตำบล ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของสมาชิก โดยการ สืบสานแนวพระราชดำริตามศาสตร์พระราชฯ 6 มิติที่สำคัญ คือ น้ำ ดิน เกษตร ป่า พลังงาน ทดแทน และสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับภูมิสังคม องค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจาก รุ่นสู่รุ่นเป็นกรอบการทำงานด้วยการสร้างระบบพัฒนาตามความต้องการของคนในพื้นที่ เป็นหลัก ผลงานสวนยางยั่งยืนของนายบุญส่ง สามารถแก้ไขปัญหาได้หลากหลายพื้นที่ โดยการปลูก สวนยางแบบผสมผสาน มีบ่อน้ำตรงกลางและชุดคลองไส้ไก่ ภายในแปลงปลูก ยางพารา ระยะห่าง 12x3 เมตร ได้ยางพารา 40 ตัน/ไร่ ระหว่างแถวปลูกต้นไม้หลายชนิด

ระยะห่าง 4x4 เมตร ได้ต้นไม้ 100 ตัน/ไร่ ออกแบบผังแปลงตามหลักการปลูกป่า 3 อย่าง คือ ปลูกไม้ผล เช่น ส้มโอ ทุเรียน สละอินโด ไม้สำหรับสร้างบ้าน เช่น ไม้ตะเคียนทอง ไม้สัก ไม้ยางพารา ไม้พื้ เช่น ไม้แดง ไม้ยางนา ประโยชน์ 4 อย่าง คือ มีความพอกิน พอใช้ พออยู่ และพอร่มเย็น สำหรับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและมีการเกื้อกูลกัน โดยมีการจัดชั้นไม้ ตามรูปแบบเกษตร 4 ชั้น คือ ไม้เรือนยอดชั้นบน ไม้เรือนยอดชั้นกลาง ไม้ปกคลุมผิวดิน และไม้ที่ใช้ประโยชน์จากส่วนที่อยู่ใต้ดิน โดยมีการบริหารจัดการระบบน้ำภายในแปลง

ด้วยปั้มน้ำโซลาร์เซลล์ มีการเลี้ยงชันโรง การปลูกข้าวและกล้วยรอบคันนา การทำ โคกหนองนาโมเดล การแปรรูปไม้และ ผลผลิตในสวนยางยังยืนเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า เกษตร นายบุญส่งสามารถสร้างเครือข่าย และอาชีพที่หลากหลายจากกิจกรรมใน สวนยาง โดยสามารถสร้างรายได้เสริม ในสวนยางให้แก่เกษตรกรเครือข่ายเป็นเงิน

1,755,715 บาท สนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นไม้ รวม 6 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 82 ราย ปลูกป่าตามพระราชดำริ **“ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง”** ยกระดับไปสู่โครงการต้นไม้และชุมชนไม่มีค่าสู่การขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความ เป็นกลางทางคาร์บอน ภายใต้โครงการ BAAC Carbon Credit ร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร มีเกษตรกรที่ได้รับการรับรองแล้ว 45 ราย เพิ่มพื้นที่การปลูกป่าใน ชุมชน 923 ไร่ จำนวนต้นไม้ 35,706 ต้น สร้างคาร์บอนเครดิต 339 ตันคาร์บอน/ปี และสร้างรายได้ให้เกษตรกรเครือข่ายเป็นเงิน 1,017,000 บาท โดยได้รับการขึ้นทะเบียน ในโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานของประเทศไทย มาตรฐาน Standard T-VER จากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายบุญส่งยังได้รับรางวัลมากมาย อาทิ รางวัลเกษตรกร ชาวสวนยางดีเด่น ระดับประเทศ ปี 2566 จากการยางแห่งประเทศไทย รางวัลองค์กร แห่งปัญญา ให้คำปรึกษา สะท้อนปัญหาจากประชาชนสู่รัฐ ปี 2555 จากสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

การขยายผลงาน

นายบุญส่ง นับทอง ได้ถ่ายทอดผลงานอย่างต่อเนื่องผ่านเครือข่ายสวนยางยั่งยืนทั่วประเทศกว่า 20 เครือข่ายทุกภูมิภาค กว่า 1,000 ราย ประกอบด้วย ภาคใต้ 13 จังหวัด ภาคเหนือ 3 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด และภาคตะวันออก 2 จังหวัด อาทิ สมาชิกรubberสวนยางจังหวัดกระบี่ เครือข่ายสวนยางยั่งยืนแห่งประเทศไทย สมาคมสวนยาง สมาคมผู้ผลิตยางยั่งยืน และเป็นวิทยากรให้ความรู้กับเกษตรกร หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชน ที่เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่และผ่านสื่อออนไลน์ ทั้งในและต่างประเทศ มากกว่า 90 กลุ่ม 3,500 ราย อาทิ ชมรมคนรักไข่หัวใจเดียวกันแห่งประเทศไทย มูลนิธิสวนยางพาราแบบวนเกษตรเพื่อความยั่งยืน (RAFS.Thailand) บริษัทในเครือมิชลิน Global Platform for Sustainable natural Rubber (GPSNR) องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล สำนักงานประเทศไทย โดยมีเกษตรกรเครือข่ายนำองค์ความรู้ไปใช้และเกิดผลสำเร็จกว่า 10 แห่ง อาทิ เกษตรกรชาวสวนยางรุ่นใหม่ ด้านยางพาราเชื่อมโยงสู่สากลจากประเทศผู้ผลิตและผู้ใช้อย่างพารา 7 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย จีน เม็กซิโก เมียนมา และโกตดิวัวร์

นายบุญส่ง นันทอง เป็นบุคคลที่มีความโดดเด่นในฐานะแกนนำและผู้ริเริ่มการเคลื่อนไหวเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ดำรงตำแหน่งกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2557 ได้เสนอแนวคิด นโยบาย แผนงานและงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรผสมผสานในสวนยางพารา และผลักดันพระราชบัญญัติการยางแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จนสามารถประกาศบังคับใช้ได้ ดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายสวนยางแห่งประเทศไทย นายกสมาคมสหพันธ์ชาวสวนยางแห่งประเทศไทย ปี 2555–2562 คณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ ปี 2555–2562 และร่วมเสนอข้อคิดเห็นในการประชุมเกษตรกรชาวสวนยางกลุ่มประเทศอาเซียน 8 ประเทศ ในการขับเคลื่อนและสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพื่อแก้ไขปัญหายางพารา ร่วมกับการยางแห่งประเทศไทย นอกจากนี้ สวนยางยั่งยืนของนายบุญส่ง ยังได้รับงบประมาณสนับสนุนการปลูกยางพาราโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมจากองค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากลระดับภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ โดยยับยั้งการทำลายสิ่งแวดล้อม ในการวิจัยถอดบทเรียนการทำสวนยางยั่งยืนของนายบุญส่ง เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการสวนยางพาราให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนในระดับสากล และบริษัท Societe Des Matieres Premieres Tropicales Pte Ltd (SMPT) บริษัทในเครือมิชลิน (Michelin-SMPT) สนับสนุนงบประมาณในการเพาะพันธุ์กล้าไม้ ได้แก่ หน่อกล้วยน้ำว้าต้นเตี้ย ไข่ช้างหม่น ไข่ข้าวหลามกาบแดง ต้นดาเสือ เพื่อแจกจ่ายให้แก่เกษตรกรและสมาชิกเครือข่ายสวนยางยั่งยืน

■ การสร้างกลุ่ม/เครือข่าย

นายบุญส่ง นันทอง สร้างเครือข่ายจากการลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดผลสำเร็จ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่น มีเครือข่ายสวนยางยั่งยืนทั่วประเทศกว่า 20 เครือข่ายทุกภูมิภาค กว่า 1,000 ราย และยังมีการสร้างเครือข่ายจากกิจกรรมที่หลากหลายในสวนยางยั่งยืน อาทิ ชมรมคนรักไข่ไก่หัวใจเดียวกันแห่งประเทศไทย รวมทั้งมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นไม้ รวม 6 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 82 ราย ปลูกป่าตามพระราชดำริ “ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ยกระดับไปสู่โครงการต้นไม้และชุมชนไม้มีค่าสู่การขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้

องค์ความรู้ที่โดดเด่น

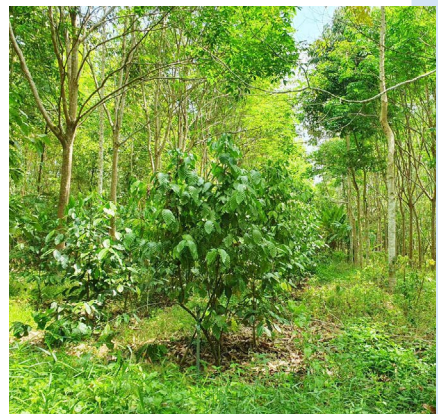
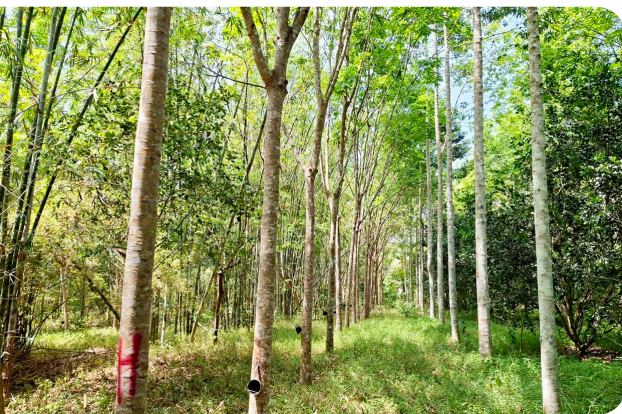
1. การปลูกสวนยางยั่งยืน

1.1 การปลูกยางพารา

ระยะปลูก ระหว่างแถว 12 เมตร ระหว่างต้น 3 เมตร จะได้ต้นยางพารา ประมาณ 40 ต้น/ไร่ โดยคัดเลือกชนิดพันธุ์ที่ปลูกคือพันธุ์ RRIT251 ที่กรมวิชาการเกษตรรับรอง สำหรับการเตรียมพื้นที่ปลูกโค่นขุดรากและตอยางออก เผาและไถ ด้วยรถแทรกเตอร์ สามงานเจ็ดงาน ด้านการเตรียมหลุมปลูก ให้มีขนาดหลุมปลูกยาง กว้าง 50 ซม. ยาว 50 ซม. ลึก 50 ซม. และรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยร็อคฟอสเฟต เมื่อถึงเดือนมิถุนายนก็เริ่มลงมือปลูก ด้วยยางตาเดียว ในด้านการบำรุงรักษา ดูแลบำรุงรักษา ด้วยการใส่ปุ๋ยตามสูตรของการยางแห่งประเทศไทยตามโปรแกรม มีการกำจัดวัชพืช โดยการใช้เครื่องตัดหญ้าตัดชนิดสองเดือน ต่อครั้ง ใส่ปุ๋ยสูตร 25-7-7 สองเดือนต่อครั้ง ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต กรีดยาง 2 วัน หยุด 1 วัน เดือนละ 20 วัน ผลตอบแทนที่ได้รับ ได้ผลผลิตเป็นเนื้อยางแห้ง จำนวน 266 กิโลกรัม ต่อไร่ต่อปี ราคาเฉลี่ย 55 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นเงิน จำนวน 14,630 บาทต่อปี ผลตอบแทนที่ได้รับจากจำนวนพื้นที่ 27 ไร่ เท่ากับ 395,010 บาทต่อปี โดยเก็บเกี่ยวผลผลิตเพิ่มเริ่มในช่วงปีแรก ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นได้อีกเมื่ออายุยางเพิ่มขึ้น

1.2 การปลูกพืชร่วมยาง (การปลูกไม้ป่า ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง)

หลังจากยางโตแล้วสามารถปลูกไม้ร่วมยางได้ โดยชนิดไม้ที่ปลูกมีหลากหลายพันธุ์ไม้อาทิ ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้ตาเสือ ไม้มะฮอกกานี ไม้ยางนา ไม้พะยูน ไม้ตะเคียน ไม้จำปาทอง ไม้พะยอม ไม้สักทอง ไม้กันเกรา ไม้หลุมพอง ไม้ชิงชัน ไม้หว้าหิน ไม้ยางหม่น ไม้ยักษ์น่าน โดยคัดเลือกชนิดพืชที่เกื้อกูลอยู่ร่วมกับยางพาราได้ดี และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความหลากหลายในพื้นที่ปลูกไม้ให้เป็นรูปแบบเชิงเดี่ยว ในการเตรียมพื้นที่ ปลูกระหว่างร่องยาง ระยะห่าง 4×4 เมตร จะได้ต้นไม้ ไร่ละ 100 ต้น การเตรียมหลุมปลูกไม่ยุ่งยาก เพราะไม้ป่ามีความแข็งแรงอยู่ในตัวแล้ว ด้านการบำรุงรักษา ดูแลในช่วงที่ต้นไม้ยังเล็กอยู่ ซ่อมแซมต้นไม้ที่เสียหายให้เต็มพื้นที่ การกำจัดวัชพืช ใช้เครื่องตัดหญ้า สองเดือนต่อหนึ่งครั้ง โดยไม้ป่าดูแลง่ายไม่ต้องใส่ปุ๋ยก็สามารถเติบโตได้ดี สำหรับการเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นเนื้อไม้ และใบไม้สามารถนำมาทำปุ๋ยหมักได้เป็นอย่างดี ส่วนผลตอบแทนที่ได้รับในขณะนี้ คือ การขายคาร์บอนเครดิตให้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ผลตอบแทนทางอ้อมได้รับเงินได้ปุ๋ยใบไม้ที่ร่วงหล่นลงมาย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยให้กับยางพารา เมื่อมีป่าก็ย่อมมีสิ่งมีชีวิต ซึ่งในขณะนี้สัตว์ป่าต่าง ๆ ได้เข้ามาอยู่อาศัย นกบางชนิดที่เคยหายไปจากพื้นที่หลายปีก็กลับมา อาทิ นกแซงแซวหางบ่วง ไก่ป่า ก็กลับมาให้เห็นเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชผักพื้นบ้านที่ไม่ต้องการแสงมากและสามารถอยู่ด้านล่างของต้นไม้ใหญ่ได้ อาทิ ผักเหลียง ผักหวานป่า กาแฟ สับปะรด ผักกูด สละอินโด กระวาน กระชาย มั่นมือเสือ ที่สามารถสร้างรายได้นอกเหนือจากได้รับประทานในครัวเรือน และเป็นพืชผักที่ปลอดจากสารเคมี 100 %

2. การปลูกไผ่ขางหม่น และการแปรรูปไผ่ไผ่

โดยปลูกระหว่างร่องยาง ดูแลรักษาด้วยการสางตัดแต่งโคนกอไผ่ไผ่ ไม่ให้รกทึบ จนเกินไป ผลผลิตสามารถนำมาใช้สอยหรือใช้งานได้อย่างเนกประสงค์ อาทิ โต๊ะ เก้าอี้ เติียงนอน เฟอร์นิเจอร์ไม้ อาคราไผ่สไลด์บาหลี่ โคมไฟ กระถางต้นไม้ ที่ดริпкаแพ รวมถึงนำมาประดิษฐ์เป็นบ้านรังผึ้งชั้นโรง เพื่อเลี้ยงเก็บน้ำผึ้งชั้นโรง ตามรูปแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลตอบแทน ขายได้ทั้งหน่อ ลำไผ่ ใบไผ่ และลำไม้ไผ่ รวมถึงมีการสร้างนวัตกรรมการยืดอายุการใช้งานของลำไม้ไผ่ให้ใช้ได้นานขึ้นจากเดิม และเพิ่มมูลค่า จากการแช่น้ำยากันมอด โดยการแปรรูปไผ่เป็นไผ่แช่น้ำยากันมอด ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1** การเลือกตัดไม้ ควรตัดไม้ที่แก่จัด มีอายุ 4 ปีขึ้นไป และเลือกตัดไม้ในฤดูแล้ง
- ขั้นตอนที่ 2** เหลาไม้ ตัดแต่งกิ่งก้านออก แล้วตัดปลายออก ขนาดลำละ 6 - 8 เมตร
- ขั้นตอนที่ 3** เจาะทะลุปล้องลำไม้ ก่อนเอาลงแช่น้ำยา เพื่อให้ น้ำยาเข้าถึงทุกส่วนของลำไม้
- ขั้นตอนที่ 4** นำไม้ที่เจาะรูทะลุปล้องแล้ว ลงแช่น้ำยากันมอด และต้องกดให้ทุกส่วนจมน้ำยา
- ขั้นตอนที่ 5** แช่น้ำยาไว้ 14 วัน จึงนำลำไม้ ขึ้นผึ่งให้แห้ง แล้วจัดเก็บไว้ในอาคารที่มีหลังคา

ส่วนผสมน้ำยาแช่ไม้ คือ Timbor 5 - 10% โดยวัดค่า ppm (ค่าความเข้มข้น) ที่ 1500 โดยรายได้จากการขายไม้แช่น้ำยากันมอด ในปี 2568 คิดเป็นเงิน จำนวน 420,264 บาท หักต้นทุนค่าใช้จ่าย จำนวน 294,168 บาท เหลือกำไร จำนวน 126,096 บาท

3. การทำแซนด์วิชปลา ด้วยฟางและปุยคอก

แซนด์วิชปลา อาหารจากธรรมชาติ ทำง่าย ลงทุนไม่มาก ช่วยประหยัดต้นทุนอาหารปลา มีส่วนประกอบ คือ ฟางข้าว มูลวัวหรือปุยคอกอื่น ๆ และไม้ไผ่ โดยมีวิธีทำ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำไม้ไผ่มาทำเป็นคอกให้ติดอยู่ที่ชายตลิ่งหรือขอบบ่อให้มีความกว้างตามที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 นำฟางข้าววางลงไป 1 ชั้น ชั้นถัดไปใส่มูลวัวลงไปด้านบน ฟางข้าวเมื่อเกลี่ยมูลวัวทั่วบริเวณบนฟางแล้ว ในชั้นต่อไปจะนำฟางข้าวมาวางไว้อีกชั้นหนึ่ง และนำมูลวัวเทลงบนฟางต่อไปเป็นชั้นที่ 2 ทำแบบนี้สลับไปเรื่อย ๆ โดยจำนวนชั้น มีตั้งแต่ 2 - 4 ชั้น

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อทิ้งไว้สักกระยะ จุลินทรีย์ในปุยคอกจะช่วยย่อยเศษพืช ทำให้เกิดแพลงก์ตอน หนอน และไรแดง ขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นอาหารชั้นดีของปลาและสัตว์น้ำทุกชนิด

ขั้นตอนที่ 4 การบำรุงรักษา หากวัสดุที่ทำไว้ยุบลงก็เติมได้ สามารถใช้งานได้จนกว่าจะผุพัง

หรือการทำแซนด์วิชปลาแบบตุ้ม โดยการใช้วนตาข่ายที่มีขนาดช่องของวนตาข่ายที่เหมาะสม โดยขั้นตอนการทำแบบเดียวกับการใช้ไม้ปัก ทำแซนด์วิชปลาที่ริมขอบบ่อ การทำแบบนี้จะช่วยยืดระยะเวลาของการย่อยสลายของฟางข้าวได้นานกว่า เพราะตาข่ายแม้จะแช่อยู่ในน้ำก็ไม่ผุ

และอีกวิธีหนึ่งในการช่วยเสริมอาหารธรรมชาติให้แก่ปลาที่เลี้ยงคือการปลูกต้นตะขบไว้ที่ริมตลิ่งรอบ ๆ สระที่เลี้ยงปลา เมื่อต้นตะขบโตมีอายุประมาณปีกว่า ๆ ก็จะเริ่มออกผล ซึ่งผลไม้ชนิดนี้จะสามารถใช้เป็นอาหารปลาได้โดยตรง และเป็นที่ชอบของนกชนิดต่าง ๆ จะบินมากินผลตะขบ และในขณะที่เดียวกันนกก็จะถ่ายมูลลงไปในสระที่เลี้ยงปลาจะเป็นอาหารปลาทางอ้อมอีกทางหนึ่ง ช่วยลดต้นทุนเรื่องอาหารปลาได้เป็นอย่างมาก

แผนที่ตั้ง สวนยางยั่งยืน นายบุญส่ง นันททอง

เลขที่ 150 หมู่ 4 ตำบลคลองพน อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ 81170
โทร. 08-1979-9243

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นางอมราพร ชีพสมุทร

ผู้อำนวยการกองนโยบายเทคโนโลยี
เพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน

ข้อมูล

นางภัทรกร บุญอาบ

นางยอดขวัญ วิภาคกิจ

นายเกียรติศักดิ์ นารีเลิศ

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครสวรรค์

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดปราจีนบุรี

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดกระบี่

เรียบเรียงข้อมูล

คณะเจ้าหน้าที่กลุ่มพัฒนาเกษตรกร

และชุมชนเกษตรกร

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตร

และเกษตรกรรมยั่งยืน

จัดทำโดย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จัดทำโดย

กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

0 2629 8975

www.facebook.com/กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน

